

Piotr Ryguła

"Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w księdze I Kodeksu Prawa Kanonicznego", Ginter Dzierżon, Kraków 2012 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 56/4, 173-176

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ginter Dzierżon, *Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w księdze I Kodeksu prawa kanonicznego*, Kraków 2012, ss. 167.

W 2012 roku do rąk czytelników w Polsce trafiła publikacja ks. prof. dr hab. Gintera Dzierżona zatytułowana *Powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Komentarz do regulacji zawartych w księdze I Kodeksu prawa kanonicznego*. Tematyka związana ze wspomnianą w tytule I księgą kodeksu od lat stanowi przedmiot zainteresowań badawczych Autora. Świadczą o tym nie tylko liczne publikacje z zakresu norm ogólnych KPK, ale także wykłady, jakie prowadzi on od wielu lat dla studentów Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie.

Publikacja – jak zaznaczono w tytule – jest komentarzem do aktualnie obowiązujących regulacji kodeksowych związanych z wyborem osoby na urząd kościelny. Niemniej jednak Autor nie ogranicza się wyłącznie do studium tych właśnie przepisów, ale odwołuje się także do historii analizowanych zagadnień. Czyni to we wstępie oraz w części rozdziału pierwszego zatytułowanej *Kształtowanie się zasad większościowych w głosowaniu*. Między innymi zwraca uwagę, że do XII wieku we wspólnocie Kościoła dominującą formą wyrażania woli kolektywnej była jednomyślność, uzewnętrzniana często przez aklamację. Takie i podobne sposoby wyboru istniały także w ówczesnym prawie germańskim, celtyckim, słowiańskim. Wskazując na te podobieństwa, sugerując zależności, Autor odsłania przed czytelnikiem nowe zakresy możliwości badawczych, pobudza jego ciekawość interdyscyplinarną. Analizując stosowane niegdyś formy wyborów, wskazuje na ówczesne racje teologiczne, m.in. na pojmowanie Kościoła jako osoby moralnej, instytucji Boskiej charakteryzującej się idealną wręcz jednością. Opierając się na takich założeniach – pisze - samego aktu wyboru na urząd w Kościele nie postrzegano wówczas w kategoriach naturalistycznych.

Ewolucja podejścia do kwestii wyboru nastąpiła w drugiej połowie XII wieku, kiedy to w pracach glosatorów dominować zaczęła doktryna fikcji

prawnej. Doktrynę tę zaaplikowano w obszar tworzenia się woli kolektywnej, którą to zaczęto rozumieć nie jako sumę pojedynczych aktów, lecz jako nowy akt prawny, *consensus communis*. W przypadku korporacji uważano, że prawo wyboru nie należy do poszczególnych członków tejże, ale do kolegium jako osoby prawnej. Z upływem czasu w wyborach kanonicznych okresu średniowiecza do ich ważności coraz częściej wymagano też większości kwalifikowanej (dwóch trzecich głosów). Podsumowując krótką analizę historyczną zagadnienia Autor publikacji stwierdza: „dominujące w dzisiejszym prawie wyborczym zasady większościowe wykształciły się w prawie dekretałowym”.

Wprowadzając czytelnika w podstawowe zagadnienia związane z powierzeniem urzędu kościelnego poprzez wybór, w rozdziale pierwszym oprócz krótkiej analizy historycznej omówione zostały także kwestie dotyczące terminologii oraz zagadnienia związane z aktem kolegiальnym. Terminy kluczowe dla poprawnego, precyzyjnego rozumienia omawianych w publikacji regulacji kodeksowych (tj. wybór, kolegium, zespół osób, kompromis, postulacja) omówione zostały w pierwszej części pierwszego rozdziału, zatytułowanej *Terminy kluczowe*. W punkcie drugim (*Wspólne działania jako akt prawny*) analizie poddano zagadnienia paralelnego działania poszczególnych osób i działania kolegiálne.

W kolejnych trzech rozdziałach Autor przeszedł do analizy przepisów kodeksowych regulujących powierzenie urzędu kościelnego; analizy typowej dla komentarzy prawniczych (czyż zresztą publikacja ta jest z założenia). Dlatego też, patrząc z punktu widzenia przyjętej metodologii, punktem wyjścia dla Autora był tekst konkretnych przepisów kanonicznych, w którym to należało wskazać zagadnienia wymagające szczegółowej interpretacji, a następnie jej dokonać. I tak, w rozdziale drugim zatytułowanym *Zasady ogólne dotyczące podejmowania aktów kolegialnych ujęte w kan. 119 KPK*, analizie poddane zostały następujące, związane z kan. 119 kwestie: bezpośrednie źródła wspomnianego kanonu, akt kolegiálny i jego charakterystyka, walor prawny kan. 119 oraz podmioty podlegające dyspozycjom w nim zawartym. Szczególnie dużo miejsca w rozdziale drugim Autor poświęcił trzem sposobom podejmowania aktów kolegialnych, wyszczególnionych w trzech kolejnych numerach przytoczonego wyżej kanonu kodeksowego. Podsumowując studium drugiego rozdziału Ksiądz Profesor podkreślił, że dyspozycje zawarte w kan. 119 nn. 1-3 KPK mają charakter pomocniczy. Niemniej jednak znajdują one zastosowanie do kann. 164-183 KPK w kwestiach kworum wyborczego oraz zasad głosowania.

Technikę interpretacji tekstów prawnych charakterystyczną dla komentarzy prawniczych jeszcze wyraźniej widać w trzecim i czwartym rozdziale recenzowanej publikacji. Sam Autor pisze we wstępie: „Studium to (...) w głównym zrębie będzie się wiązać z wykładnią kann. 164-183 KPK. Treści znajdujące się w tych kanonach staną się przedmiotem uwagi w rozdziałach III i IV opracowania”. Tak więc, co podkreślono już wyżej, interpretacja prawna tekstu poszczególnych kanonów stanowi dla Autora zasadniczy klucz metodologiczny przy redakcji tekstu. W trzecim, najobszerniejszym rozdziale, zatytułowanym *Przebieg wyboru (kann. 164-179 KPK)* analizie poddane zostały kolejno zagadnienia wynikające bezpośrednio w treści kanonów 164-179. Cztery następujące po sobie punkty tego rozdziału zatytułowane zostały: *Warunki wstępne (kann. 164-172 KPK)*, *Przebieg wyboru poprzez głosowanie (kan. 173 §§ 1-4 KPK)*, *Przebieg wyboru poprzez kompromis (kann. 174-175 KPK)*, *Pozycja prawna elekta (kann. 177-179 KPK)*. Z kolei w rozdziale czwartym pt. *Postulacja jako szczególna forma powierzenia urzędu (kann. 180-183)*, zawarte we wspomnianych kanonach zagadnienia omówione zostały w ramach trzech punktów tj. *Założenia wstępne*, *Wymagania prawne dotyczące postulacji* i *Decyzja kompetentnej władzy*.

Już sama konstrukcja redakcyjna obu rozdziałów podpowiada nam, że zawarty w nich tekst nie nie nosi „piętna” suchej interpretacji poszczególnych kanonów. Zachowując metodę właściwą komentarzom (wykładnia następujących po sobie przepisów kodeksowych), Autor zapoznaje czytelnika z zagadnieniami zawartymi w tekście konkretnych przepisów. Czytelnik może mieć więc wrażenie jakby dostał do ręki dokładną i równocześnie przystępnie napisaną monografię tematu. W rzeczywistości zaś ma przed sobą dobrze napisany komentarz, w którym Autor zgrabnie stara się znaleźć równowagę między tym, co właściwe dla komentarza, a tym co charakterystyczne dla monografii prawniczych.

Publikację zamyka kilkustronicowe zakończenie, w którym czytelnik odnajdzie wnioski, do jakich doszedł Autor w toku studium nad tekstem kodeksowych przepisów regulujących powierzenie urzędu kościelnego poprzez wybór. Publikacja zawiera także bibliografię, w której oprócz źródeł znaleźć można obszerną, polską i obcojęzyczną literaturę dotyczącą analizowanego zagadnienia.

Podsumowując należy stwierdzić, że prezentowana publikacja jest ceną pozycją na polskim rynku wydawniczym z zakresu prawa kanonicznego, a w szczególności z zakresu norm ogólnych KPK z 1983 r. Stanowi wnikli-

we studium zagadnień związanych z powierzeniem urzędu kościelnego poprzez wybór. Może służyć pomocą ludziom nauki, wykładowcom, studentom. Z pewnością zainteresuje także osoby pasjonujące się prawem kanonicznym i szeroko pojętymi naukami kościelnymi.

ks. Piotr Rygula

Ks. Piotr Steczkowski, *Penitencjaria Apostolska (XIII-XVI w.) Powstanie, ewolucja, odnowienie, Rzeszów 2013, ss. 275.*

Autor recenzowanej książki, ks. Piotr Steczkowski zajął się niezwykle ciekawą tematyką, jaką niewątpliwie jest historia Penitencjarii Apostolskiej między XIII a XVI wiekiem. Był to okres, w którym ta dykasteria papieska przechodziła szczególnie duże przeobrażenia. Monografia ukazuje jej powstanie, ewolucję i odnowienie, które dokonało się po Soborze Trydenckim.

Pozycja składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia, posiada wykaz skrótów, spis bibliograficzny wykorzystanych dokumentów i publikacji oraz spisy treści w językach polskim i angielskim, a także angielskie streszczenie książki, liczy 275 stron.

W rozdziale pierwszym ks. dr Steczkowski przedstawia elementy doktryny kanonicznej, istotne dla powstania Penitencjarii Apostolskiej, w tym historyczny zarys pokuty sakramentalnej, oraz władzę papieską nad interesującą go materią. Kolejny traktuje o powstaniu i organizacji Penitencjarii. Rozdział trzeci ukazuje jej kompetencje i obowiązujące w tej dykasterii procedury. Przebieg reform dotyczących omawianej instytucji to treść kolejnego rozdziału. Zostały w nim opisane reformy przeprowadzane, między innymi, przez papieży Eugeniusza IV, Aleksandra VI, Juliusza III, Pawła IV oraz sobory powszechne w Konstancji i Bazylei. Ostatni rozdział odnosi się do odnowy Penitencjarii Apostolskiej po Soborze Trydenckim, w ramach reformy zapoczątkowanej tym soborem.

Według Autora, jego głównym celem badawczym stało się zweryfikowanie hipotezy twierdzącej, że Penitencjaria Apostolska powstała jako instytucja, mająca wspierać papieża w jego posłudze jednania wiernych całego Kościoła z Bogiem, przez sakramentalną pokutę, w okresie, gdy jej główną formą była forma publiczna. Następnie Penitencjaria przeszła ewolucję, która doprowadziła do uzyskania przez nią bardzo szerokich uprawnień w zakresie zewnętrznym, co z kolei doprowadziło do poważnego zamieszania w wykonywaniu władzy kościelnej przez inne podmioty. W konsekwencji, po